

Aleksandar Milenković

ŽENAMA U ČAST

Galerija Eurocentar, mart 2007.

U nizu tradicionalnih manifestacija posvećenih proslavi osmomartovskom Danu žena otvorena je izložba "Ženama u čast". Odabranom selekcijom slika isključivo autora ženskog pola "Radionica duše" je obeležila jubilej – dvadeset godina od osnivanja. Predstavljena su dela trideset naših najpoznatijih slikarki koje su rođene u XIX i XX veku, sa dojenom srpskog "ženskog" slikarstva Nadeždom Petrović na čelu. Zastupljene su i istaknute autorke mlađe generacije, čime je zaokružen pregled domaćeg likovnog stvaralaštva pripadnica nežnog pola.

Na otvaranju je zabeležena izjava jedne od zvezda likovnog serkla Olje Ivanjicki kojom je ova manifestacija nedvosmisleno svrstana u kategoriju programski koncipiranih nastupa. Bez ikakve rezerve i okolišenja, nekonvencionalna umetnica je stavila do znanja da žene slikarke nisu nimalo zadovoljne situacijom u sferi likovne umetnosti. Trajno i uporno osporavanje jednakih rezultata u sučeljavanju muških i ženskih stvaralaca, ne samo u slikarstvu već u svim oblastima, odraz je društvene klime i kulturnih tokova uopšte.

Da bi se ova "segregacija" praktično prevazišla, ženama je neophodna institucionalizovana podrška društva. Kako ističe Ivanjicka, u svetu i u nas tek svako deseto ili dvanaesto mesto u etabliranim galerijama i muzejima pripadne jednoj ženi. Zbog toga je potrebno da slikarke imaju bar jedan svoj "basion" u kome bi branile svoja ugrožena prava. To znači da i našoj zemlji nedostaje kuća koja bi svoje kapacitete stavila na raspolaganje isključivo umetnicama.

Posmatrana iz ugla teorijskog promišljanja ove biološko-antropološke problematike, ovakvo rezonovanje odmah zadržava kategorijalnost univerzalnog. Uporedno vrednovanje psihičke, intelektualne, kreativne, fizičke i svake druge sposobnosti muških i ženskih stvorenja pokazuje da postoje razlike, ali koje naizmenično idu u korist jednog ili drugog pola.

PORODICA ILI KARIJERA?

Kada pređemo na teren kreativnog umeća, dospevamo do objektivnog zaključka da su oba pola u startu izjednačena, ali da društvena praksa nizom svojih regula i normi ne omogućuje ravnopravno iskazivanje tih kreativnih potencijala. Radi se o otvorenoj ili okolišnoj društvenoj volji da se ženama

da isto toliko prostora za demonstriranje sopstvenih znanja i umeća. Uočljivo je da uspešnost karijere jedne žene zavisi od njenog opredelenja da li će joj primarna obaveza biti porodica tj. deca, suprug, rodbina... ili karijera u svojoj struci.

U sferi likovne umetnosti postati istaknuti stvaralac je mnogo lakše jer autor sam raspoređuje vreme za ispunjavanje efemernih dnevnih obaveza i za kreativnu aktivnost. Postoji li "ženska kičica"?

Za raspravu je vrlo ozbiljna i delikatna tema koja korespondira sa sličnim diskursima u drugim umetničkim oblastima – poeziji, prozi, dramaturgiji, filmu, arhitekturi, dizajnu, primenjenoj umetnosti. U prvi plan dolazi pitanje koje se postavlja od kada postoji umetnost kao važna civilizacijska datost – Da li se kreacija u bilo kojoj umetničkoj oblasti može prepoznati kao muška ili ženska na osnovu sadržaja, motiva, boja, materijala i formata... pojedinačno posmatrano ili sve zajedno?

Generalni odgovor je izričit – ne može! Najviše stoga što postoji mnoštvo ostvarenja koja emaniraju neka tipična psihološka svojstva i naklonosti osobe ženskog pola, ali se ispostavlja da je autor muškog pola... i obratno. Zaista, vrlo je teško određivati pol autora jedne slike ili skulpture... mnogo teže nego utvrditi pol autora književnog dela. Možda jedino u sferi literature postoji neka jasnija naznaka u tom smislu jer se psihološka konstelacija, specifični libido, rezoni i "pogled na svet" ženskog bića u velikoj meri razlikuje od muškog.

Stavljanjem nedvosmislenih replika u usta junaka svojih literarnih sočinjenija (novela, romana, pesama, drama) autorka eksponira sopstvena iskustva, traume, komplekse i kriterijume. Upravo ta prepoznatljiva stanovišta, zakonomerno klišetirana i dogmatizovana (opravdano ili ne) tokom milenijuma, navode konsumenta umetničkog dela da razvrsta autore po polu. Tako smo i stigli do sintagme "žensko pismo" kojom smo nezvanično definisali postojeću pojavu tj. da u ovoj sferi umetnosti i p a k postoji distinkcija na planu polne pripadnosti autora. Ali, to je i kraj spekulacija u nastojanjima da se posredstvom inteligibilno fluidnih ili optičkih karakteristika umetničkog dela utvrdi pol autora.

Nema "ženske kičice" niti "ženskog dleta"... ma koliko se to nama može učiniti mogućim, potrebnim i opravdanim. Da izuzeci čine pravilo vidi se iz opusa citirane inicijatorke predloga, Olje Ivanjicki, čiji je skoro ceo likovni opus pretrpan svim varijantama autoportreta. U takvim slučajevima, pri sagledavanju likovnog opusa postaje jasno ko je autor, odnosno da je to – žena!

KVALITET OSTVARENJA ILI – NEŠTO DRUGO?

U sferi likovne umetnosti tek posteriorno saznanje o polu autora pokreće analitičku trijažu likovnoestetičkih supstituta, katkada pravu vivisekciju dela, da bi se uspostavila uzročnopsledična veza između tipološkog profila autorke i njene projekcije na kreirano ostvarenje. Drugim rečima... tek ako i kada saznamo da je jedno platno oslikala žena, pokreće se u nama želja da utvrdimo u kojoj meri je ta slika zakonomerno otelotvorenje ženskog "ega", sa ili bez upadljivijih likovnoestetičkih i karakternih dokaznica.

Pokazuje se da je ovakvo promišljanje praktično izlišno jer slika ili skulptura neće ni dobiti ni izgubiti u umetničkom kvalitetu činom otkrivanja polne pripadnosti autora. Što ne znači da njena dalja sudbina kao "artikla" neće biti uslovljena složenim ideološkopoličkim ili socioekonomskim aspektima.

Koliko je cela spekulacija ove vrste problematična (i pomalo egzotična) vidi se iz eventualne pretpostavke da se istovetna metodologija sprovodi na liniji likovno delo – muški autor... sa analognom odrednicom – "muška kičica"! Na tragu ovih razmišljanja nije suviše ako postavimo pitanje koje nad ovim problemom lebdi od prve rečenice ovog eseja – Da li se "ženska slika" slabije kotira od "muške slike" zbog notornih likovnoestetičkih svojstava ili zbog konglomerata izvanestetičkih aspekata?

U tom kontekstu, nismo ubeđeni da bi se situacija u domaćim prostorima (a i šire!) promenila čak i ako se zvanično i sa svom pompom konstituiše ekskluzivni muzej ili galerija ženskih umetnica. U svakom slučaju, valja isključiti svaku primisao muškaraca da se radi o nekoj tendenciji sifražetskog okusa. Verujemo, stoga, da predlog likovnih umetnica za osnivanje "ženskog muzeja" nije lišena logike. Pa, neka im je sa srećom...